

SUOMALAISEN SOSIAALIPOLITIIKAN JA LIKUNTAPOLITIIKAN YHTENEVÄT PÄÄMÄÄRÄT 1920–80-LUVUILLA

Kerkko Huhtanen, LitM, Jyväskylän yliopisto/Liikuntatieteellinen tiedekunta, Keskussairaalan tie 4, 40014 Jyväskylän yliopisto. P. 040-805 5072. Sähköposti: kerkko.huhtanen@jyu.fi (yhteyshenkilö).
Hannu Itkonen, YTT, Jyväskylän yliopisto.

TIIVISTELMÄ

Huhtanen K. & Itkonen H. 2018. Suomalaisen sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan yhtenevät päämäärät 1920–80-luvuilla. Liikunta & Tiede 55 (6), 111–119.

■ Artikkelin tavoitteena on kuvailla sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan suhdetta sekä suhteessa tapahtuneita muutoksia suomalaisessa yhteiskunnassa 1920–80-luvuilla. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat (1) millaista samansuuntaista tavoitteellisuutta sosiaalipolitiikassa ja liikuntapolitiikassa on ilmennyt sekä (2) miten sosiaali- ja liikuntapolitiittiset käsitykset politiikkalohkojen toimijoista ja toimijasuhteista ovat muuttuneet eri aikakausilla. Artikkelilla luodaan myös ymmärrystä väestön hyvinvoinnin edistämiseen liittyvän poikkihallinnollisen ja sektorirajat ylittävän yhteistyön historiasta sekä yhteistyöhön eri aikakausilla vaikuttaneista tekijöistä. Tutkimusmenetelmä on integroiva kirjallisuuskatsaus ja tarkastelunäkökulma historiallissosiologinen. Tutkimusaineistona on hyödynnetty sosiaalipoliittista ja liikunnan yhteiskuntatieteellistä tutkimuskirjallisuutta sekä tieteidenalojen keskeisiä oppikirjoja.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella on todettavissa, että julkisen sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan tavoitteet ovat 1920–80-luvuilla kiinnittyneet yleisiin yhteiskunnallisiin muutostavoitteisiin. Poliittikalohkojen tavoitteet ja toimenpiteet ovat myös täydentäneet toisiaan ja edesauttaneet yleisten yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden toteutumisessa. Maailmansotien välisellä aikakaudella poikkihallinnollisina yleistavoitteina olivat sisällissodan kärjistämiä luokkavastakohtien lieventäminen ja kansallinen eheyttäminen. Suomalaisen hyvinvointivaltion rakennusvaiheessa 1950–80-luvuilla painopiste siirtyi eri yhteiskuntaryhmien elintason ja hyvinvoinnin tasa-arvoiseen edistämiseen. Kansallisen liikuntapolitiikan suuntaamisessa on seurattu yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikan muutoksia. Tästä esimerkkinä toimii 1960-luvun sosiaalipoliittisen reformin jälkeen alkanut julkinen keskustelu liikunnan hallinnonalan omien tavoitteiden ja osa-alueiden uudelleenmäärittelystä sekä virallistamistarpeesta sektorikohtaista lainsäädäntöä laatimalla.

Asiasanat: sosiaalipolitiikka, liikuntapolitiikka, aikakaudet, muutos, integroiva kirjallisuuskatsaus

ABSTRACT

Huhtanen K. & Itkonen H. 2018. The Congruent Goals of Finnish Social Policy and Sport Policy from the 1920s to the 1980s. Liikunta & Tiede 55 (6), 111–119.

■ The purpose of this article is to describe the relationship of social policy and sport policy in Finnish society from the 1920s to the 1980s. The main research questions are (1) what kind of parallel objectives have been represented in social policy and sport policy and (2) how the social political and sport political understanding of the agents of the political sectors have changed during the research period. In addition, one aim of this article is to create understanding about the history and influential historical factors of cross-sectoral cooperation in the promotion of well-being of the population. The main research method is integrative literature review and the approach bases on historical sociology. The research material used consists of studies and essential textbooks of social policy and social sciences of sport.

According to the literature review, the objectives of state social policy and sport policy have been attached to the general transformation objectives of society during the research period. The objectives and actions of the political sectors have also complemented each other and assisted in the execution of general societal objectives. In the interwar period 1920–1939 the cross-sectoral general objectives were national unification and the alleviation of class differences. Between the 1950s and the 1980s, during the development of Finnish welfare state, the focus changed to the equal promotion of living standards and well-being of different social groups. In the orientation of state sport policy, societal and social political changes have been followed. For example, the social reform of the 1960s led to public sport political discussion and resulted in the redefinition of the objectives and areas of sport policy. It also resulted in the compiling of sectoral legislation.

Key words: social policy, sport policy, periods, transformation, integrative literature review

1. JOHDANTO

Valtion liikuntapolitiikassa on 1990-luvulta lähtien painotettu poikkihallinnollista yhteistyötä väestön terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan kehittämiseksi. Julkishallinnossa on saavutettu yhteisymmärrys siitä, että väestön terveyden edistäminen ja fyysisesti aktiivisen elämän edellytysten luominen eivät ole yksittäisen hallinnonalan toimenpitein saavutettavissa olevia tavoitteita, vaan edellyttävät eri hallinnonalojen yhteistoimintaa. (OPM 2009, 10–11; STM 2008, 8.) Kuluvalla 2010-luvulla yhteistoimintaan on pyritty osallistamaan muitakin terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan kentällä operoivia toimijoita ajatuksella fyysisen aktiivisuuden edistämisen perustumisesta toimialojen ja sidosryhmien välisiin kumppanuuksiin (STM 2013, 4). Paikallisessa liikuntatoiminnassa tämä on tarkoitettanut esimerkiksi yrityssektorin työpanoksen yksityiskohtaisempaa huomioimista kokonaisuudessa.

Poikkihallinnollinen ja sektorirajat ylittävä yhteistyö väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ei aiheen liikuntapolitiittisesta ajankohtaisuudesta huolimatta kuitenkaan ole uusi ilmiö. Tämän artikkelin tavoitteena on kuvailla liikuntapolitiikan ja sosiaalipolitiikan suhdetta sekä suhteessa tapahtuneita muutoksia suomalaisessa yhteiskunnassa pitkällä aikavälillä, itsenäistymisen jälkeisiltä vuosilta 1980-luvulle. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat (1) millaista samansuuntaista tavoitteellisuutta suomalaisessa sosiaalipolitiikassa ja liikuntapolitiikassa on ilmennyt sekä (2) miten sosiaali- ja liikuntapolitiittiset käsitteet politiikkalohkojen toimijoista ja toimijasuhteista ovat muuttuneet tutkimusajanjaksolla. Tutkimuskysymyksillä luodaan myös ymmärrystä väestön hyvinvoinnin edistämiseen liittyvän poikkihallinnollisen yhteistyön historiasta sekä yhteistyön laatuun eri aikakausilla vaikuttaneista tekijöistä, erityisesti sosiaali- ja liikuntahallinnon näkökulmista.

Suomalaisen liikuntapolitiikan ja -kulttuurin historiaan on 1990-luvulta lähtien syvennyt useissa kattavissa historian ja yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa. Muutosvaiheiden tarkastelu on kuitenkin painottunut liikuntasektorin sisäisiin tapahtumiin ja kytköksiin laajempiin yhteiskunnallisiin murroksiin, eikä niinkään muutosten vertailuun ja tulkintaan muiden politiikkalohkojen tapahtumien näkökulmista. (Heikkinen & Pyykkönen 1992; Ilmanen 1996; Itonen 1996; Juppi 1995; Kokkonen 2015; Vasara 2004.) Painotus on myös ymmärrettävä, sillä liikuntapolitiikan ja -kulttuurin virallistaminen vuonna 1980 voimaan tulleella liikuntalailla (Vasara 2004, 282) loi maaperää suomalaisen liikuntakulttuurin omaa identiteettiä vahvistaneelle historiankirjoitukselle sekä kysyntää liikuntakulttuurin muutoksen ymmärrystä vahvistavalle perustutkimukselle. Väestön liikkumisen edistämiseen liittyvän poikkihallinnollisen ja sektorirajat ylittävän yhteistyön tarpeellisuus alkoi liikuntapolitiikassa aktualisoitua vasta 1990–2000-luvuilla huomion kiinnittyessä niukkeneviin talousresursseihin ja terveystaloudellisuudesta liian vähän liikkuviin väestönosiin (Rantala 2014, 22–23; ks. esim. OPM 2009, 10–11). Sosiaalipolitiikan valintaa liikuntapolitiikan muutosten peilauspinnaksi perustelevat toisaalta hallinnonalojen vahvistunut vuoropuhelu väestön hyvinvoinnin edistämiseksi, toisaalta aiemmissä tutkimuksissa sivutut politiikkalohkojen yhtenevät tavoitteet jo 1900-luvun alkupuolella (ks. esim. Huhtanen 2014; Ilmanen 1998, 17–31; 2015).

2. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Artikkelissa käytetty tutkimusmenetelmä on integroiva kirjallisuuskatsaus, joka luokitellaan menetelmäkirjallisuudessa joko kuvailevan tai systemaattisen kirjallisuuskatsauksen alalajiksi. Kirjallisuuskatsauksen valintaa tutkimusmenetelmäksi puolsi artikkelin tavoite luoda kokonaiskuvaa suomalaisen sosiaalipolitiikan ja liikunta-

politiikan tavoitteiden, toimijakäsitysten ja suhteen muutoksista yhteiskunnassa. Integroivan kirjallisuuskatsauksen valintaa muiden katsausmuotojen sijaan puolestaan perusteli artikkelin lähtöajatus vertailla ainakin kahdella tieteenalalla kattavasti tehtyä tutkimusta politiikkalohkojen muutoksesta. (ks. Salminen 2011, 3–8; Torracco 2005.) Vertailevalla tutkimusotteella tulkittiin esimerkiksi mahdolliseksi täydentää olemassa olevaa tutkimustietoa liikuntapolitiikan murrosten sosiaalipolitiittisista vaikuttamista.

Integroivassa kirjallisuuskatsauksessa aineistoa ei valikoida tai seulota samalla tarkkuudella kuin systemaattisessa katsauksessa, vaan tarkoituksena on luoda laajempi kokonaiskuva tutkimusaihetta tarkastelevasta kirjallisuudesta. Integroiva ote mahdollistaa myös monipuolisemman lähdekirjallisuuden, erilaisiin menetelmä- ja näkökulmavalintoihin tukeutuneiden tutkimusten sekä eri kirjallisuustyyppien, hyödyntämisen tutkimusaineistona. Narratiivisesta kuvailevasta katsauksesta integroiva kirjallisuuskatsaus eroaa siinä, että kriittinen tarkastelu on keskeisessä osassa tutkimusaineiston valinnassa ja tiivistämisessä. (ks. Salminen 2011, 8; Torracco 2005.)

Tämän kirjallisuuskatsauksen aineistona on hyödynnetty sosiaali- ja liikuntapolitiittista sekä -historiallista tutkimus- ja oppikirjallisuutta eri aikakausilta. Aikalaistutkimuksiin ja -oppikirjoihin perehtymällä on haluttu varmistaa kunkin aikakauden sosiaalipolitiikasta ja liikunnan sosiaalipolitiittisesta asemasta tehtyjen tutkimustulkintojen autenttisuutta. Oppikirjojen valintaa tutkimuksen aineistoksi perusteli niiden yhteiskunnallinen merkitys kokonaisten ammattiryhmien ajattelun jäsentäjinä ja ohjaajina. Esimerkiksi Pekka Kuusen (1961, 37) mukaan 1930–50-luvun sosiaalipolitiittista ajattelua Suomessa hallitsi ja kahliksi aikakauden ainoa sosiaalipolitiikan alan yleisesitys, Eino Kuusen vuonna 1931 kaksiosaisena julkaistu suurteos *Sosiaalipolitiikka*.

Lähdeaineiston alustavan kartoituksen ja lukemisen jälkeen varsinaista tutkimustehtävää päädyttiin rajaamaan ajallisesti Suomen valtiollisesta itsenäistymisestä 1980-luvulle. Aikarajaukseen vaikuttivat tutkimusekonomiset ja -tavoitteelliset syyt. Ensinnäkin, 1990-luvun alun taloustaantumasta muodostui Suomessa merkittävä yhteiskunnallinen murroskohta, joka katalysoi niin julkisen sektorin uudistamista kuin suomalaisen sosiaalipolitiikan uusien suuntaviivojen tutkimusta (ks. esim. Kröger 1997; Matthies 1994; Rauhala 1996; Rauhala ym. 2000). Viimeisen 30 vuoden aikana tuotetun sosiaali- ja hyvinvointipolitiittisen tutkimuskirjallisuuden haltuunotto olisi ollut artikkelin kirjoittamisen aikamääreet huomioiden vaikeaa, minkä lisäksi tarkastelu olisi jäänyt pinnalliseksi. Toiseksi, artikkeli muodostaa kehysten laajemmalle väitöstutkimukselle, jonka myöhemmissä osissa pääpaino siirtyy sosiaali- ja liikuntapolitiikan lähihistorian muutosten tutkimukseen. Esimerkiksi julkishallinnon 1990-luvulla käynnistyneet suuret reformit kuten valtiosuusuuudistus, hallinnon hajauttaminen, tulosjohtaminen, liikelaitostaminen ja yksityistäminen, ovat kaikki laajoja muutosprosesseja, joiden sosiaali- ja liikuntapolitiittisten vaikutusten ymmärtäminen kaipaa syvällisempää tutkimustyötä (ks. esim. Yliaska 2014).

Niin sosiaalitieteissä kuin historian tutkimuksessa keskeinen pitkän aikavälin muutoksen tutkimuksessa käytetty menetelmä on periodisointi, eli tutkittavan ilmiön muutosvaiheiden jaksottelu tiettyihin toisistaan erottuviin aikakausiin. Sosiaalitieteissä pitkän aikavälin historian tutkimus nousi uudelleen pinnalle 1970–80-lukujen vaihteessa täydentämään toisen maailmansodan jälkeen tuotettua ajankohtaisiin ja lyhyen aikajänteen kysymyksiin painottunutta tutkimustietoa. Samankaltainen historiallinen käänne koettiin 1970-luvulla myös historian tutkimuksessa, kun sosiaalishistorioitsijat kiinnostuivat tarkastelemaan ilmiöiden kuvailun sijaan niiden sijoittamisesta laajempiin rakenteellisiin kehyyksiin, sosiologisia teorioita ja työkaluja hyödyntämällä. (Saari 2006, 9–11.) Useimmat sosiaalipolitiikan osaluheet saivat kattavat historiansa 1980–90-lukujen aikana (ks. esim.

Anttonen 1989; Jaakkola ym. 1994; Kröger 1997; Rauhala 1996). Liikuntapolitiikan ja -kulttuurin tutkimuksessa periodisoivan lähestymistavan hyödyntäminen on lisääntynyt 1990-luvulta alkaen (ks. esim. Ilmanen 1996; Itkonen 1996; Juppi 1995; Vasara 2004).

Pitkän aikavälin periodisointitutkimusta tarkasteltaessa tässä artikkelissa nojaututaan siihen perusoletukseen, että jaksotellut aikakaudet ovat asetetun tutkimusnäkökulman mukaisia tutkimustuloksia, eivätkä tutkijan ennalta tekemiä valintoja tai esitysteknisiä ratkaisuja (ks. Kalela 2000, 127–138; Kettunen 2002). Toisaalta tiedostetaan, että jaksottelu on saattanut tutkimuksissa toimia lähtökohtana kohteen paikallistamisessa ja rajaamisessa, mikä sekin voi vaikuttaa jaksotusten sisältöön (ks. Saari 2006). Tässä artikkelissa periodisointia ei käytetä varsinaisesti tutkimusmenetelmänä, vaan tavoitteena on vertailla sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan pitkän aikavälin muutoksesta tehtyä periodisointitutkimusta sekä tunnistaa politiikkalohkojen historiasta yhteneviä piirteitä ja murroskohtia. Murroskohtia ja tiiviitä tapahtumajaksoja tunnistamalla ja ymmärtämällä päästään pureutumaan artikkelin päätavoitteeseen, eli sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan suhteen muutoksiin 1900-luvulla.

Artikkelin keskeisiä käsitteitä ovat liikuntapolitiikka ja sosiaalipolitiikka. Liikuntapolitiikalla tarkoitetaan kaikkia julkisen vallan ja erityisesti valtionhallinnon linjauksia ja toimenpiteitä, joilla on vaikutettu liikunnaksi määriteltyyn toimintaan eri aikakausilla. Toisin ilmaistuna liikuntapolitiikan voi myös ymmärtää järjestelmäksi, jonka avulla julkinen valta on toteuttanut niitä tavoitteita ja funktioita, joita se on nähnyt liikunta- ja urheilutoiminnalla eri aikoina olevan. (ks. Juppi 1995, 18.) Sosiaalipolitiikalla tarkoitetaan vastaavia julkisen vallan toimia, joiden tavoitteeksi muotoutui 1950-luvun loppupuolella väestön kohtuullisen elintason, sosiaalisen turvallisuuden ja viihtyvyyden turvaaminen (ks. Kuusi 1961; Nieminen 1955). Määritelmät havainnollistavat, että sosiaalipolitiikka, liikuntapolitiikka ja liikunta ovat kaikki käsitteitä, joiden käsitteisällöt ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana. Vastaavasti ovat muuttuneet myös käsitykset sosiaali- ja liikuntapolitiittisia tavoitteita toteuttavista toimijoista.

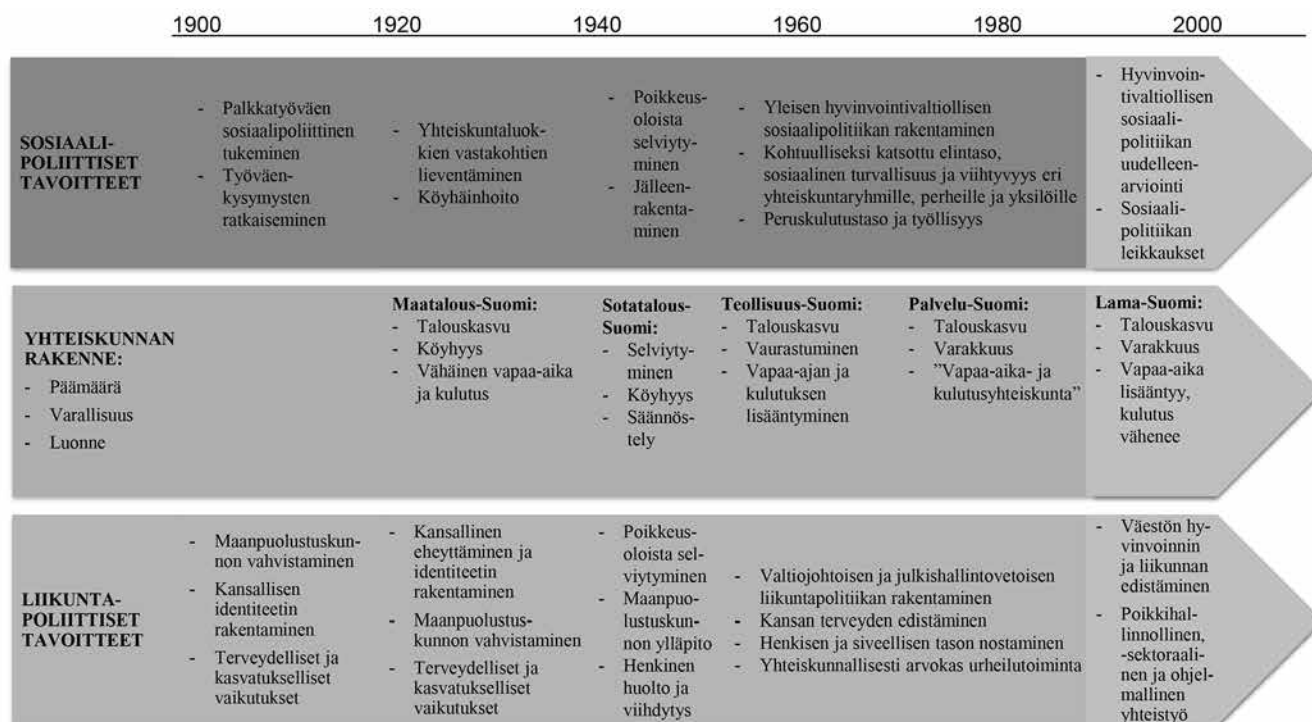
Näitä muutoksia kuvataan yksityiskohtaisemmin artikkelin seuraavassa luvussa. Sosiaalipolitiikka ja liikuntapolitiikka ymmärretään myös osa-alueiksi laajemmassa yhteiskuntapolitiikassa, jonka tarkoituksena on ollut yhteiskunnallisten olojen järjestäminen eri aikakausilla kansalaisille tarkoituksenmukaisella tavalla.

3. TULOKSET

3.1. Sosiaali- ja liikuntapolitiikan tavoitteiden muutokset

Suomen valtiollista liikuntapolitiikkaa tutkineen Joel Jupin (1995) mukaan suomalaisen liikuntakulttuurin kehitys on itsenäistymisen jälkeisinä vuosikymmeninä kytkeytynyt tiiviisti koko yhteiskunnan kehitysvaiheisiin. Tulkinta on saanut tukea muistakin tutkimuksista (ks. esim. Kokkonen 2015; Vasara 2004). Seuratoimintojen organisointuminen on liittynyt laajempaan kansalaisyhteiskunnan nousuun (Itkonen 1996; Itkonen ym. 2000) sekä kunnallisen liikuntahallinnon muotoutuminen talouskasvun siivittämään julkishallinnon rakenteiden ja palvelutuotannon vahvistumiseen (Ilmanen 1996). Liikunta ei ole ollut erillinen saarekkeensa yhteiskunnassa vaan yksi sen kentistä, johon yhteiskunnalliset tapahtumat ovat heijastuneet. Vastaavaa suhdetta yhteiskunnan kehitykseen ja yleisiin muutostavoitteisiin on painotettu myös sosiaalipolitiittisessa tutkimuksessa (ks. esim. Kuusi 1961, 102; Waris 1961, 30–31). Vähemmälle tarkastelulle on kuitenkin jäänyt, miten yhteiskuntapolitiikan lohkojen hallinnonalakohtaiset tavoitteet ja toimenpiteet ovat integroituneet kokonaisuudeksi laajempien yhteiskunnallisten muutostavoitteiden toteuttamiseksi.

Kuviossa 1 tiivistetään eri tieteenalojen tutkijoiden tekemiä tulintoja suomalaisen sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan päätavoitteista 1900-luvulla. Päätaroituksena on havainnollistaa, miten julkisen sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan tavoitteet ovat eri aikakausilla täydentäneet toisiaan sekä nivoutuneet yhteiskunnan yleisiin kehitysvaiheisiin. Eri aikakausille esitetyt päätavoitteet ilmentävät ainoas-

KUVIO 1. Suomalaisen sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan päätavoitteita yhteiskunnassa 1920–80-luvuilla (Ilmanen 1996; Juppi 1995; Kuusi 1961; Vasara 2004; Waris 1980).

taan yhteiskunnallisen ja poliittisen tavoitekeskustelun priorisointeja, eivätkä pinnan alla eläneitä ja myöhemmin enemmän painoarvoa saaneita eri intressiryhmien ajamia poliittisia tavoitteita. Esitetyt tavoitteet eivät myöskään kerro, minkälaisen poliittisten taistelujen lopputuloksena tavoitteet ovat lopulta muotoutuneet, tai miten niitä on toimenpidetasolla edistetty. (ks. Kangas 2006; Saari 2006.)

Kunnallisen liikuntahallinnon muutosta tutkinut Kalervo Ilmanen jaksotteli suomalaisen yhteiskunnan muutokset vuosina 1917–1994 viiteen kauteen, jotka ilmenevät kuviosta 1. Väestöllisiin, taloudellisiin ja elinkeinorakenteellisiin muutoksiin pohjautunut jaksottelu kuvastaa, miten suomalainen yhteiskunta kehittyi toisen maailmansodan jälkeen köyhästä maa- ja metsätalousyhteiskunnasta kansainvälisessä vertailussa nopeasti ensin vaurastuvaksi teollisuusyhteiskunnaksi sekä sen jälkeen vauraaksi palveluyhteiskunnaksi ja pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi (Ilmanen 1996, 16–22; ks. myös Alestalo ym. 1985). Sosiaalipoliittikan muutoksesta ennen 1990-lukua tehdyissä jaksotteluissa yhteiskunnallisten muutosten tarkastelu on painottunut kaupungistumiseen ja teollistumiseen, jonka läpimurto Suomessa on ajoitettu sisällissotaa edeltävään aikaan ja vakiintuminen 1920-luvulle (Waris 1980, 27–41). Kokonaiskuvassa yhteiskunta kuitenkin teollistui hitaasti, ja aina 1960-luvulle teollistumisen pausivaiheeseen saakka Suomi säilyi maaseutuvaltaisena yhteiskuntana (Ilmanen 1995, 18–20; Waris 1980, 41–42). Yhteiskunnan verkkaiset muutokset tekevät ymmärrettäväksi sosiaali- ja liikuntapoliittikan tavoitepainotuksia 1920–1980-luvuilla.

Suomen valtiollista itsenäistymistä edeltänyt autonomian aika osana Venäjän keisarikuntaa ei sisällynyt varsinaiselle tutkimusajanjaksolle, mutta aikakaudelta on tarpeen nostaa esiin muutamia kehityssuuntia, jotka taustoittavat sosiaali- ja liikuntapoliittikassa myöhemmin toteutuneita muutoksia. Heikki Wariksen mukaan ennen ensimmäistä maailmansotaa Suomessa ymmärrettiin sosiaalipoliittikaksi saksalais-pohjoismaisten mallien mukaisesti ja yhteiskunnan maaseutuvaltaisuudesta huolimatta vain palkkatyöväen elinolojen kehittämiseen ja teollistumisesta aiheutuneiden sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseen kohdistuneet toimenpiteet. Tällaisia *työväenky-symysten* ratkaisemiseen tähänneitä ja seuraavien vuosikymmenten sosiaalipoliittikkaan vaikuttaneita toimenpiteitä olivat esimerkiksi työajan lakisäateiset rajoitukset, työnvälitystoiminnan kehittäminen, edistävän asuntopoliittikan aloittaminen sekä kunnallisten työväenasiain- ja sosiaalilautakuntien perustaminen. (Waris 1961, 10–15; ks. myös Kuusi 1931, 18–19.) Aikakautta leimasi myös sosiaalipoliittikan käsittäminen vain julkisen vallan ja etupäässä valtion toiminnaksi, vaikka useat sosiaalipoliittiset toimenpiteet olivat saaneet alkunsa järjestäytyneen työväen tai yksityisten tahojen toiminnasta. (Nieminen 1955, 166; ks. myös Kuusi 1931, 88).

Suomalaisen liikunnankulttuurin näkökulmasta autonomian aika edusti vasta järjestäytyneen liikuntatoiminnan muotoutumiskautta, eikä liikunnan yhteiskunnallinen asema edellyttänyt merkittävää julkishallinnollista ohjaamista. Aikakaudelle kuitenkin paikantuvat muutamien liikunnan saamien yhteiskunnallisten funktioiden juuret, jotka heijastuivat vuonna 1917 itsenäistyneessä valtiossa muotoutuneeseen liikuntapoliittikkaan. Tällaisia olivat jo Venäjän valtiovallan arvottama miesväestön sotilaallisen kunnan kehittäminen, urheilun merkitys kansallisen identiteetin rakentamisessa sekä liikunnan terveydelliset ja kasvatukselliset tehtävät, jotka vakiinnuttivat asemaansa kouluissa, yliopistoissa ja muissa liikuntatoimintaa järjestävissä organisaatioissa. (Juppi 1995, 67–69; ks. myös Kokkonen 2015, 51.)

Maailmansotien välisellä aikakaudella sosiaalipoliittisen toiminnan painopiste siirtyi sisällissodan tapahtumien myötävaikuttamana työväenkysemyksestä yhteiskunnassa vahvistuneiden *luokkavastakohtien lieventämispoliittikkaan*. Nuori yhteiskuntaluokkiin, aate- ja kieliryhmiin jakaantunut kansakunta vaati eheyttämistä, jota sosiaalipoliittisten toimintojen systemaattinen kehittäminen palveli. Varsinkin 1920-luvusta muodostui Suomessa sosiaalipoliittinen uudistuskausi,

jonka aikana uudistettiin ja luotiin uutta työ- ja asuntopoliittista lainsäädäntöä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon perussäädäntöä. Sosiaalihallinto vahvistui vuonna 1917 perustetun senaatin sosiaalitoimistokunnan ja sen alaisen sosiaalihallituksen perustalle muodostetulla sosiaaliministeriöllä sekä kunnallista sosiaalihallintoa rakentamalla. (Waris 1961, 15–18; ks. myös Kuusi 1931.) Kansan eheyttämiseksi säädettyä lainsäädäntöä edustivat myös 1910–20-lukujen taitteen keskustapoliittisella aikakaudella hyväksytyt uusi oppivelvollisuuslaki, progressiivista verotusta koskenut laki sekä köyhäinhuoltolaki (Hentilä 1982, 96–97).

Suuraavan vuosikymmenen alun lamakausi nosti köyhäinhoidon ja työllisyyden turvaamistoimet uudelleen pinnalle, mutta taloustilanteen kohenemisen jälkeen 1930-luvun loppupuolella kyettiin taas toteuttamaan joukko väestö- ja sosiaaliturvapolitiittisia uudistustoimenpiteitä. Palkkatyöväen elintason kohotessa ja työntekijöiden edunvalvontajärjestöjen vahvistuessa yhteiskuntaluokkien erotkin alkoivat kaventua. Tämän kehityksen seurauksena sosiaalipoliittista huomiota kyettiin kiinnittämään aiemmin vähemmän huomioituun maaseudun heikommassa asemassa olevaan väestöön, vähäväkisiin, tilattomiin ja pientilallisiin. Ennen vuoden 1939 sotaa kansallinen sosiaalipoliittikka oli jo muotoutunut monihaaraiseksi järjestelmäksi, joka tarjosi suojaa laajoille kansankerroksille ja osaltaan vahvisti kansakunnan maanpuolustustahtoa. (Waris 1961, 19–21, 29.)

Kansallisessa liikuntapoliittikassa 1920–30-luvulla keskeistä oli julkisen liikuntahallinnon organisoiminen. Vuonna 1920 kirkollis- ja opetusasiainministeriön alaisuuteen perustettiin valtion urheilulautakunta ja aloitettiin säännöllisten avustusten jakaminen valtakunnallisille liikuntajärjestöille. (Juppi 1995, 72–74.) Hallintouudistusten ja velvoittavan lainsäädännön näkökulmista valtaosa valtion aikakaudella toteuttamista uudistustoimenpiteistä tietysti kohdistui sosiaalipoliittikan alueelle, mutta urheiluliikkeen voimistuminen sekä vahvistunut käsitys liikunnan harrastamisen terveyseduista ajoivat valtionhallintoa myös liikuntakulttuurin rahoitusperustan vahvistamiseen. Kun suurten kaupunkien johdolla alettiin vielä rakentaa kunnallista liikuntahallintoa, muotoutui liikunta- ja urheilutoiminnasta yksi ensimmäisiä kuntien vapaaharkintaisia hallinnonaloja (Ilmanen 1996, 29–105). Liikunta- ja urheilutoiminnalla ymmärrettiin olevan sosiaalipoliittisen toiminnan tavoin edellytyksiä poikkihallinnolliseen työhön kansallisen yhtenäisyyden edistämisessä sekä merkitystä maanpuolustusvalmiuden kehittämisessä ja kansainvälisessä integroitumisessa erityisesti Skandinavian maiden suuntaan. Usko liikunnan ja urheilun integraatiofunktioon myös säilyi, vaikka urheiluelämä itsessään oli vahvasti jakautunut useampaan leiriin, eivätkä valtionhallinnon 1930-luvun toimenpiteet urheiluväen yhtenäistämiseksi onnistuneet (Juppi 1995, 97–98, 120–143; ks. myös Kokkonen 2015, 114–115.)

Sotavuosina 1939–1945, säännöstelytalouden aikakaudella suomalaisen sosiaalipoliittikan painopiste oli muun yhteiskunnan tavoin selviytymisessä, ja sosiaalihallinnon toimenpiteitä mukautettiin poikkeusajan vaatimuksiin. Wariksen mukaan aikakaudelta on kuitenkin peräisin myös kolme kehityslinjaa, jotka vaikuttivat merkittävästi sodanjälkeiseen sosiaalipoliittikkaan: *tammikuun kihlauksesta* vuonna 1940 liikkeelle lähtenyt työntekijä- ja työnantajajärjestöjen sopimusyhteistyön vahvistuminen, sotavuosiin laajentuneiden vapaaehtoisten huoltojärjestöjen toiminnan purkautuminen sekä kansanterveystyön järjestelmällistäminen valamalla perustaa muun muassa neuvola- ja terveystalotoiminnalle. (Waris 1961, 21–22.)

Liikuntapoliittisesti poikkeusoloista selviytyminen tarkoitti ennen kaikkea rintamajoukkojen maanpuolustuskunnan ylläpitämistä, joka sai erilaisia muotoja sotavaiheen mukaan. Kotirintamalla sota-aikana vähentyneen liikunta- ja urheilutoiminnan painopiste siirtyi maanpuolustuskunnan lisäämiseen, johon sotarintamalla ei varsinkaan liikkuvan sodan aikoina enää ollut edellytyksiä. Viimeistään asemasotavaiheessa rintama- ja kotijoukkojen liikuntatoiminnalle muodostui

myös keskeinen henkisen huollon ja mielialojen nostamisen tehtävä, jonka voidaan nähdä jalostuneen sota-ajan jälkeen liikuntapoliittisessa keskustelussa merkittävämpään asemaan nousseeksi liikunnan viihdytysfunktiksi. (Vasara 1992; ks. myös Juppi 1995, 154–166; Kokkonen 2015, 106–107.) Liikunnan ja urheilun viihdearvoa lisännyt tekijä oli myös vuonna 1940 perustetun Veikkausyhdistyksen toiminnan alkaminen. Talvisodan heikentämän valtiontalouden ja urheilujärjestöjen valtionavustusten supistumisuhkan ajamana perustetusta yhtiöstä muodostui tuleville vuosikymmenille keskeinen suomalaisen liikunnan ja urheilun rahoituskanava. Yhtiön perustamisessa aktiivisessa roolissa olivat tammikuun kihlauksen vanavedessä toisiaan lähentyneet urheilun keskusjärjestöt. (Vasara 1992.)

Toisen maailmansodan jälkeistä sosiaalipoliittikan muutosta on sosiaalipoliittisessa tutkimuskirjallisuudessa kuvattu siirtymänä luokkavastakohtien lieventämispoliittikasta yleiseen hyvinvointipoliittikkaan. Sodan jälkeisinä vuosina valtion- ja sosiaalivaltion välittömänä haasteena olivat yli 400 000 hengen siirtoväen sijoittaminen, huoltaminen ja korvausten järjestäminen. Ajanjakson asutus- ja perhepoliittisilla uudistuksilla edesautettiin niin heidän kuin perheellisten rintamamiesten asemaa. Sosiaalihuollon alalla sosiaalipoliittikan laajeneminen näkyi muun muassa sotainvalidien, -leskien ja -orpojen tukitoimintojen organisoituna. Työnantaja- ja työntekijäosapuolten sopimustyhteistyön vahvistuminen näkyi 1940–50-lukujen vaihteen työläinsäädännöllisissä uudistuksissa, jotka laajensivat palkkatyöläisten oikeuksia, mutta myös lisäsivät teollisuuden lakisääteisiä sosiaalilukuluja kolminkertaisiksi vuoteen 1952 mennessä. (Nieminen 1955, 183; Waris 1961, 23–25.)

Teollistumisen paisumisvaiheeksi kuvatulla 1950-luvulla rakenteilla olleen hyvinvointivaltion sosiaalipoliittikka jatkoi laajenemistaan aiemmin luodun sosiaalisen turvaverkon aukkoja peitellessä. Kansaneläketurvaa täydennettiin, köyhäinhuolto päivitettiin huoltoavuksi ja terveydenhuoltopoliittikkaa kehitettiin merkittävillä lakiuudistuksilla, jotka mahdollistivat yliopisto- ja keskussairaalaverkoston rahoituksen ja rakentamisen. Teollistumisen, kaupungistumisen ja yhteiskunnan muutoksen kiihtyessä sosiaalipoliittiselle kentälle nousi muitakin uusia palvelumuotoja, jotka alleviivasivat sosiaalipoliittikan luonteen muutosta tiettyihin yhteiskuntaluokkiin kohdistuvasta toiminnasta kaikkien eri elämänvaiheissa tukea tarvitsevien yhteiskuntaryhmien hyvinvointipoliittikaksi. (Waris 1961, 26–29.) Armas Niemisen ilmaisemalla tavalla sosiaalipoliittisten toimenpiteiden ja pyrkimysten päätavoitteeksi muodostui ”*kohtuulliseksi katsotun elintason, sosiaalisen turvallisuuden ja viihtyvyyden takaaminen eri yhteiskuntaryhmille, perheille ja yksilöille*” (Nieminen 1955, 189; Waris 1961, 29).

Liikuntakulttuurin ja -politiikan näkökulmasta toisen maailmansodan jälkeinen teollistumisen, kaupungistumisen ja taloudellisen kasvun kausi oli niin ikään merkittävien murrosten aikakautta. Sodan jälkeinen porvarillisen urheiluideologian purkautuminen ja vasemmiston täysivaltainen mukaantulo valtion liikuntapoliittiseen päätöksentekoon johtivat jo 1940-luvun lopulla julkisen liikuntapoliittikan painopisteiden muuttumiseen. Maanpuolustuskunnan ja kansainvälisen integraation sijasta keskeisinä tavoitteina alettiin painottaa kansan terveyden edistämistä, henkistä ja siveellistä kasvatusa, kansanurheilua sekä yhteiskunnallisesti arvokasta urheilutoimintaa. Urheilun integroivaan funktioon uskottiin edelleen, mutta poliittisissa keskusteluissa sen nationalistiset painotukset vähenivät. Työelämän luonteen muutokseen tartuttiin työpaikkaliikunnan edistämistoimilla. Kasvaneet veikkausvoittovarot antoivat valtionhallinnolle lisäedellytyksiä toteuttaa linjaamaansa liikuntapoliittikkaa. Organisatorisesti liikuntahallinto vahvistui siten, että liikunta-asiat saivat opetusministeriön oman toimiston ja esittelijänsä. (Juppi 1995, 206–208; Kokkonen 2015, 173.)

Julkisen liikuntapoliittikan arvopohjan suurin muutos ajoittui kuitenkin 1960-luvulle, jolloin vanhat maanpuolustus- ja kansalaiskasvatusarvot saivat väistyä yleisen hyvinvoinnin, sosiaalisen kanssa-

käymisen sekä liikunnan harrastamisen tasa-arvoisuuden kaltaisten arvojen edestä (Juppi 1995, 208). Muutos on merkillepantava, koska se ajoittuu samalle aikakaudelle, jolloin sekä liikuntapoliittikan että sosiaalipoliittikan alueilla käytiin vilkasta keskustelua politiikkalohkojen tavoitteista, osa-alueista, periaatteista ja niiden uudistamisesta. Yhtenä sosiaalipoliittikassa 1960-luvulla koetun murroksen ja hyvinvointivaltion kehityksen vauhdittamisen keskeisimmistä puhevuoroista on pidetty valtiotieteen tohtori Pekka Kuusen julkaisua *60-luvun sosiaalipoliittikka* (1961). Suomalaisen sosiaalipoliittikan uutta kokonaisuunnitelmaa hahmotellut ideointi sai julkaisun jälkeen niin innostunutta kuin epäilevää aikalaispalautetta, eivätkä kaikki Kuusen 1960-luvulle esittämät sosiaalipoliittikan uudistustavoitteet toteutuneet sellaisinaan (ks. Rauhala ym. 2000). Siitä huolimatta sosiaalipoliittikassa ja hyvinvointivaltiokehityksessä toteutui 1960-luvun alun jälkeen lukuisia uudistuksia, joiden juuret ovat yhdistettävissä Kuusen tutkimukseen. Tällaisia uudistuksia olivat esimerkiksi suomalaisen sosiaalipoliittikan suunnitelmallistaminen, sosiaalisen ja taloudellisen kasvun harmonisointitavoitteet sekä hyvinvoinnin muutoksiin pureutuvan tutkimuksen ja indikaattorikehittelyn viritäminen. (Kuusi 1961, 16–17; Rauhala ym. 2000.)

Liikuntapoliittikkaan Pekka Kuusen linjaukset sekä 1960-luvun alussa käynnistynyt sosiaalireformi heijastuivat siten, että vuosikymmenen loppupuolella liikuntapoliittisessa keskustelussakin alettiin painottaa yhteiskunta- ja liikuntasuunnittelun merkitystä. Niin liikunta-, sosiaali- kuin yhteiskuntapoliittikassa yleisesti siirryttiin ihmiskeskeisen mutta valtiojohtoisen suunnittelun aikakaudelle (Juppi 1995, 203–231; Kuusi 1961, 5; Waris 1980, 42, 331–334). Konkreettiseksi valtiojohtoisen liikuntasuunnittelun esimerkiksi kohosi kuntoliikuntatoiminnan kehittäminen, jota alettiin toteuttaa tarkoitukseen vuonna 1966 perustetun Niemen toimikunnan johdolla kansanterveydellisistä ja työelämän fyysisen kuormittavuuden vähenemiseen pohjautuvista syistä. Sosiaalipoliittikan tavoin päätöksentönsä tueksi päädyttiin myös valtion liikuntahallinnon tukemana rakentamaan kansallista liikuntatieteellistä tutkimustoimintaa. (Juppi 1995, 230–231; ks. myös Roiko-Jokela 2012.)

Suomalaisen yhteiskunnan ja sosiaalipoliittikan murrokseen 1960-luvulta lähtien yhdistyi myös valtionhallinnon poikkivaltion poliittisen yhteistyön näkökulmasta olennainen siirtymä sektorikeskeisen politiikan aikakaudelle. Teollistumisen paisumisvaiheen siivittämän talouskasvun tukemana laajentunut sosiaalipoliittikan kokonaisuus oli 1960-luvulle tullessa saavuttanut senaikaisen lakipisteensä, ja sosiaalipoliittisen tutkimuksen tehtäväksi muodostui kokonaisuuden uudelleenmäärittely ja rajaaminen (ks. Waris 1980, 41–42). Niemisen, Kuusen ja aikakauden muiden sosiaalipoliittikan tutkijoiden johdolla sosiaalipoliittikan käsitteistö ja osa-alueet saivat uuden muodon, mikä myös aikanaan johti tiettyjen sosiaalipoliittikan erikoislohkojen kuten koulutus- ja terveyspolitiikan lohkeamiseen omiksi politiikkasektoreikseen (Nieminen 1955; Kuusi 1961; Waris 1980, 330).

Rakentuvan hyvinvointivaltion liikuntapoliittikassa sektoripoliittikan aikakaudelle siirtyminen näkyi viimeistään 1970-luvun alkupuolella, kun liikuntasektorillakin alettiin valmistella omaa liikuntalakia. Jupin mukaan ajatus liikunnan lainsäädännöllisen perustan vahvistamisesta oli kuitenkin alkanut itää urheilusta vastanneiden virkamiesten keskuudessa jo 1960-luvun lopulla muilta yhteiskuntasektoreilta, kuten taide- ja nuorisotoiminnasta, saatujen mallien vuoksi. Vuonna 1980 voimaan astunut liikuntalaki kruunasi edeltävien vuosikymmenten liikuntapoliittiset ideoinnit. Lakiin kiteytyivät aikakauden yhteiskuntapoliittisen suunnittelun ideologia, tasa-arvoisen hyvinvointivaltion perusajatus, edistysusko sekä valtion aseman korostuminen. Liikuntapoliittisessa tavoiteasettelussa painopiste siirtyi entistä vahvemmin kilpa- ja huippu-urheilusta kansanterveystavoitteiden mukaiseen kunto- ja kansanliikunnan edistämiseen. (Juppi 1995, 12, 252; ks. myös Vasara 2004, 264–274; Kokkonen 2015, 246.)

Toisen maailmansodan jälkeisiä jälleenrakennusvuosia seurannut

vaurastuminen ja 1960-luvulla kiihtynyt muutos teollisuusyhteiskunnasta palveluyhteiskunnaksi johtivat lopulta siihen, että 1980-luvusta muodostui vaurastuneen suomalaisen hyvinvointivaltion kukoistuskauti, joka näkyi niin valtion sosiaali- ja liikuntapolitiikassa kuin koko julkisessa palvelutarjonnassa. Valtiojohtoisen sektoripolitiikan toteuttamista jatkettiin, vaikka vuosikymmenen loppua lähestyttäessä ainakin liikuntasektorilta alkoi myös kuulua esityksiä keskusjohtoisuuden vähentämisestä. (Juppi 1995, 281–282.) Sosiaalipolitiikan laajentuminen jatkui, samoin kuin keskustelu sen sisällöistä ja suuntaviivoista (Waris 1980, 43–44). Liikuntapolitiikassa keskityttiin politiikkalohkon yhteiskunnallisen aseman virallistaneen liikuntalain mukaiseen liikuntatoiminnan edistämiseen ja työnjaon vahvistamiseen. Jupin mukaan lain vaikutukset näkyivät ainakin liikuntasuunnittelun aktivoitumisena julkishallinnon eri tasoilla sekä kunnallisen liikuntatoimen henkilöstön lisääntymisenä. (Juppi 1995, 12–13, 281–282.) Eriytyntä hyvinvointivaltiollista sektoripolitiikkaa jatkettiin, kunnes 1990-luvun alun taloudellinen murros ja suomalaisen hyvinvointivaltion kriisityminen pakottivat taas tarkastelemaan uudelleen politiikkasektoreiden omia ja yhteiskunnallisia tavoitteita sekä niiden suunnassa tehtävää yhteistoimintaa.

3.2. Sosiaali- ja liikuntapolitiikan toimijakenttien muutokset

Sosiaalipolitiikan muutoksen jaksottamista kriittisesti tarkastelleen Juho Saaren mukaan periodisointitutkimuksia vaivaava tyypillinen

ongelma on teoreettisen analysoinnin vähäisyys. Niin historian kuin yhteiskuntatieteiden tieteenaloilla tehtyjen tutkimusten jaksotuksilla ja luokituksilla on kuitenkin ollut vaikutusta sekä tutkimuskohteen historian ymmärrykseen että sen tulevaisuuden hahmotteluun. (Saari 2006; ks. myös Kalela 2000, 129.) Suomalaisen sosiaalipolitiikan muutostakin on eri vuosikymmenillä tehdyissä tutkimuksissa jaksoteltu useista näkökulmista. Näiden tutkimusten jaksotellut tulokset ovat saattaneet poiketa toisistaan, vaikka jaksotellun perustan muodostanut empiirinen aineisto ja tutkijoiden käsitykset historiallisista tapahtumista olisivatkin olleet yhteneviä. Saaren tiivistystä mukaillen muutostapojen jälkikäteistä analysointia ovat ehdollistaneet teorit, käsitteet ja lähestymistavat. (Saari 2006; ks. myös Anttonen & Sipilä 2012, 20–23.)

Tutkimusnäkökulmien eroavaisuus asettaa haasteita sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan muutoksia pitkällä aikavälillä jaksotelluista tutkimustenkin vertailuun. Perinteinen lähestymistapa kuvata sosiaalipolitiikan historiaa on ollut jaksotella muutosta instituutioiden, erityisesti keskeisten organisaatioiden ja lainsäädännön, kehityksen näkökulmasta. Näkökulman rajoitteena on kuitenkin se, että lakiuudistukset ovat usein olleet pidemmän aikavälin kehitysprosessien lopputulemia tai jo olemassa olleiden käytänteiden virallistajia. (Anttonen & Sipilä 2012, 20–22; Saari 2006.) Esimerkiksi tällaisesta lainsäädännöstä sopii myös liikuntasektorin työnjakoa virallistanut liikuntalaki (1980). Julkishallinnon organisaatioihin keskittyvä tarkastelu jättää puolestaan helposti varjoonsa sen, miten yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat ovat eri aikakausilla osallistuneet yhteis-

	1900	1920	1940	1960	1980	2000
	- Työnantajien ja järjestöjen harjoittama vapaaehtoinen sosiaalitoiminta - Vaivahoito - Edistävän asuntopolitiikan aloitus - Työpolitiikka ja -lainsäädäntö	- Työnantajien sosiaalitoiminnan systematisointi - Kunnallisen sosiaalishallinnon rakentaminen - Väestöpolitiikka - Sosiaali- ja terveydenhuollon perussäädännön uudistus - Työlainsäädännön uudistus ja täydennys - Sosiaaliministeriö (1923)	- Perhepolitiikan kehitys - Sosiaali- ja terveydenhuollon kehitys - Työlainsäädännön uudistus	- Työnantajien sosiaalitoiminnan purkautuminen - Kunnallisen sosiaalishallinnon laajeneminen - Koulutuspolitiikan ja muiden sosiaalipolitiikan erikoislohkosten eriytyminen - Edistävän asuntopolitiikan laajentaminen - Sairausvakuutus, työsuhte-eläkejärjestelmä ja kansaneläke-etuuskien korotus - Sosiaalipolitiikan tutkimuksen laajeneminen - Valtiojohtoinen yhteiskuntasuunnittelu - Sosiaalipolitiikan uudelleenmäärittely ja osaluokkien rajaaminen - Lääkintöhallitus osaksi uutta sosiaali- ja terveysministeriötä (1968)		
SOSIAALI-POLIITTISEET TAVOITTEET	- Palkkatyöväen sosiaalipoliittinen tukeminen - Työväen kysymysten ratkaiseminen	- Yhteiskuntaluokkien vastakohtien lieventäminen - Köyhäinhuolto	- Poikkeusoloista selviytyminen - Jälleentekeminen	- Yleisen hyvinvointivaltiollisen sosiaalipolitiikan rakentaminen - Kohtuulliseksi katsottu elintaso, sosiaalinen turvallisuus ja viihtyvyys eri yhteiskuntaryhmillä, perheille ja yksilöille - Peruskulutustaso ja työllisyys		- Hyvinvointivaltiollisen sosiaalipolitiikan uudelleenarviointi - Sosiaalipolitiikan leikkaukset
LIIKUNTA-POLIITTISEET TAVOITTEET	- Maanpuolustuskunnan vahvistaminen - Kansallisen identiteetin rakentaminen - Terveydelliset ja kasvatukselliset vaikutukset	- Kansallinen eheyttäminen ja identiteetin rakentaminen - Maanpuolustuskunnan vahvistaminen - Terveydelliset ja kasvatukselliset vaikutukset	- Poikkeusoloista selviytyminen - Maanpuolustuskunnan ylläpito - Henkinen huolto ja viihtyvyys	- Valtiojohtoisen ja julkishallintovetoisen liikuntapolitiikan rakentaminen - Kansan terveyden edistäminen - Henkisen ja siveellisen tason nostaminen - Yhteiskunnallisesti arvokas urheilutoiminta		- Väestön hyvinvoinnin ja liikunnan edistäminen - Poikkihallinnollinen, -sektoraalinen ja ohjelmallinen yhteistyö
	- Liikuntatoiminnan organisointuminen kansalaisjärjestöjen alaosastoissa - Liikunta osaksi työnantajien sosiaalitoimintaa	- Julkisen liikuntapolitiikan muotoutuminen - Valtion urheilulautakunta (1920-) - Kunnallisen liikuntahallinnon perustaminen - Urheilujärjestöjen valtionavustukset (1920-) - Liikuntapaikkojen rakentamisavustukset (1931-)	- Veikkausyhtiön perustaminen (1940)	- OPM:n urheilu- ja liikuntatoimisto (1966) ja valtion urheiluneuvosto (1967) - Liikuntapolitiikan uudelleenmäärittely - Valtiojohtoinen liikuntasuunnittelu - Liikuntatieteellisen tutkimuksen tukeminen ja laajeneminen - Liikuntalaki ja liikunnan lakisääteinen työnjako (1980) - Kunnallisen liikuntahallinnon laajeneminen ja loisto		

KUVIO 2. Sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan institutionaalinen laajeneminen 1920–1980-luvuilla (Ilmanen 1996; Juppi 1995; Kokkonen 2015; Kuusi 1961; Vasara 2004; Waris 1980).

seen työhön yhteiskunnan sosiaalisen turvallisuuden tuottamiseksi (Anttonen & Sipilä 2012, 270; Kettunen 2002). Haasteellista on myös välttää historian kuvaamista ehyeksi kehityskaareksi, jollaista esimerkiksi suomalaisen sosiaalipolitiikan muutos ei tutkimusten perusteella ole ollut. (Anttonen & Sipilä 2012, 53; ks. esim. Alestalo ym. 1985; Koskiahho 1986; Saari 2006).

Edellä kuvatut tutkimusmenetelmälliset haasteet on syytä pitää mielessä tarkasteltaessa kuviota 2, johon on tiivistetty sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan institutionalisoituminen ja osa-aluekohtainen laajeneminen suomalaisessa yhteiskunnassa ennen 1990-lukua. Sosiaalipolitiikan laajenemisvaiheiden jaksottelun perustan muodostavat Heikki Wariksen 1960–80-luvuilla kokoamat tutkimushavainnot sosiaalipolitiikan keskeisistä osa-alueista, organisatorisista ja lainsäädännöllisistä uudistuksista sekä toiminnallisista painotuksista eri aikakausilla (Waris 1961; 1980).

Wariksen jäsenyyksen valintaa liikuntapolitiikan laajenemisvaiheiden peilauspinnaksi puolsi sen syntyminen sosiaalipolitiikan rakenteellisiin ja institutionaalisiin muutoksiin sekä vertailukelpoisuus keskeisiin Suomen liikuntapoliittista historiaa jaksotelleisiin tutkimuksiin. (ks. Juppi 1995; Kokkonen 2015; Vasara 2004.) Toisaalta Wariksen jäsenyyksen lähdeaineistona on käytetty tunnistettavasti sosiaalipolitiikan historiaa ja tulevaisuuden suuntaviivoja samalla aikakaudella hahmotelleiden muiden tutkijoiden kuten Armas Niemisen (1956) ja Pekka Kuusen (1961) tutkimusten päähavaintoja. Waris ohjasi sekä Niemisen että Kuusen tutkimushankkeita. Uudempien, 1980–2000-luvuilla monipuolistuneiden sosiaalipolitiikan historian jäsenyyksien (ks. esim. Koskiahho 1986; Saari 2006) ja liikuntapolitiikan historian tutkimusten jaksotusten vertaileminen päädyttiin jättämään tästä artikkelista väitöskirjatutkimuksen seuraaviin osiin.

Kuvio 2 ei ole kaiken kattava, ja siihen kirjattuja institutionaalisia muutoksia valaistiin artikkelin edellisessä luvussa (3.1.). Kuvion tarkoituksena on havainnollistaa, miten julkisen sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan toimintakentät laajenivat politiikkalohkojen päätavoitteiden suuntaisesti 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä aina 1980-luvulle, julkisten palvelujen kukoistuskaudelle ja aikaan ennen 1990-luvun taloudellisen murroksen aikaansaamaa hyvinvointivaltion palvelutarjonnan supistamista. Kuvio myös havainnollistaa, miten monien sosiaalisiin ongelmiin pureutuneiden politiikan osa-alueiden institutionaalinen kehitys on jatkunut kerroksisesti usean vuosikymmenen ajan, ennen painopisteen mahdollista siirtymistä muiden yhteiskunnassa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseen. Esimerkiksi sairausvakuutuslain säätäminen lykkääntyi aina vuoteen 1963 saakka, koska muut vuosikymmenten aikana rakennetut sosiaalipoliittiset tukitoimet vähensivät sen kysyntää (Saari 2006).

Useimpia kuviosta 2 ilmeneviä sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan pitkän aikavälin muutoslinjoja on jo kirjoitettu auki aiemmissä tutkimuksissa. Esimerkiksi valtion ja kuntien sosiaali- ja liikuntahallinnon rakentumisesta on tuotettu 1990–2000-luvuilla omat historiansa (Haatanen & Suonoja 1992; Ilmanen 1996; Kröger 1997; Vasara 2004). Tämän vuoksi tarkastelua kohdennetaan nyt vain muutamaankin sektorirajattavaan muutoslinjaan, jotka ovat jääneet vähemmälle tarkastelulle tai painotukselle aiemmissä pitkän aikavälin tutkimuksissa. Samalla huomioita kiinnitetään myös pariin 1990–2010-luvun poikkihallinnollisen yhteistyön näkökulmasta merkitykselliseen teemaan.

Yhdeltä sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan toimijasuhdeten näkökulmasta yhtenevältä muutoslinjalta valtiollisesta itsenäistymisestä aina 1980-luvulle vaikuttaa valtiojohtoiseen ja julkishallintovertoiseen sektoripolitiikkaan siirtyminen. Näkemystä vahvistavat useat 1980–2000-luvuilla tuotetut tutkimukset, jotka toisaalta ovat tutkimusasetelmallisesti olleet painotuneita julkishallintoa koskettavien muutosten tarkasteluun. (ks. Anttonen & Sipilä 2012; Juppi 1995; Vasara 2004; Waris 1980). Tutkimuksissa on kuitenkin osoitettu, että

ennen yhteiskunnan toisen maailmansodan jälkeistä vaurastumista ja hyvinvointivaltion rakentamiskautta sosiaali- ja liikuntapoliittisten toimijoiden työnjaossa ilmeni huomattavaa ajallista ja paikallista vaihtelua. Sekä sosiaali- että liikuntasektoreilla monet julkishallinnon myöhemmin haltuun ottamat palvelutuotannon tehtävät ovat alkujaan rakentuneet kansalaisjärjestöjen, vapaaehtoistoimijoiden tai yksityisen sektorin yrittäjien toimeliaisuuden varaan. (Ilmanen 1996; 2015; Itkonen 1996; Kuusi 1931, 88; Waris 1961, 68–78.)

Sosiaalisektorilla palvelutuotannon julkishallinnollinen haltuunotto alkoi liikuntasektoria vahvemmin jo itsenäistymisen jälkeisinä vuosina, mihin yhdeksi selitykseksi on esitetty sisällissodan jakaman demokraattisen kansalaisyhteiskunnan kehityksen jähmettymistä, ainakin poliittisen päätöksenteon ulkopuolelle jääneen työväenliikkeen näkökulmasta. Julkiahallinnolle keskeisiä tavoitteita olivat myös sosiaalipalvelujen alueellinen kattavuus ja tasa-arvoisuus, joihin muut sosiaalipoliittiset toimijat eivät kyenneet vastaamaan. (Anttonen & Sipilä 2012, 50–51, 269.) Liikuntasektorilla julkisen liikuntapolitiikan ja -hallinnon muotoutuminen alkoi maailmansotien välisellä aikakaudella, mutta laajempi palvelutuotannon ja johtamisvastuun haltuunotto tapahtui vasta toisen maailmansodan jälkeen, kun valtion vaurastuminen ja perustetun Veikkausyhtiön kasvaneet voittovarot loivat sille edellytyksiä. Tuolloinkin lopputuloksena oli, että vuoden 1980 liikuntalakiin kirjattiin työnjako, jossa julkishallinnon vastuulle säädettiin liikunnan yleisten edellytysten luominen ja järjestöille varsinaisen liikuntatoiminnan järjestäminen. (ks. Ilmanen 1996; Juppi 1995.)

Sosiaalipolitiikan historiaan ja 1990–2010-lukujen yhteiskunnalliseen kehitykseen peilattuna ensimmäisen liikuntalain virallistama liikuntakentän työnjako vaikuttaa merkitykselliseltä myös siksi, että siinä ulkoistettiin liikunnan toimijakentältä yksityisen sektorin toimijat ja työnantajat, joista monet olivat olleet toista maailmansotaa edeltäneillä vuosikymmenillä rakentamassa suomalaista liikuntakulttuuria ja sen olosuhteita. Tällaista rakennustyötä tehtiin esimerkiksi maaseudun teollisuusyhdyskunnissa ja -kaupungeissa, joissa julkishallinnon kehittämättömyys ja ylösentekijäperheiden tarpeet edellyttivät yksityistoimijoilta kokonaisvaltaisempaa osallistumista sosiaali- ja vapaa-aikatoimintojen kehittämiseen. Näistä teollisuustukikohdista liikunnan ja muun teollisen kulttuurin vaikutteet myös levisivät ympäröivälle maaseudulle. (ks. Itkonen 1996; Kettunen 2002; Huhtanen 2014.)

Suomalaisten työnantajien vapaaehtoisen sosiaalitoiminnan osana 1920–60-luvuilla harjoittamaa liikuntakasvatus-, urheilu- ja liikunta-paikkarakentamistoimintaa käsitellään liikuntahistoriallisia kokoomateoksia yksityiskohtaisemmin sosiaalipoliittisessa tutkimus- ja oppikirjallisuudessa. Keskeisin havainto tästä kirjallisuudesta on, että 1950–60-luvuilla hyvinvointivaltiota rakennettaessa, työnantajien lakisääteisten sosiaalivaroitteiden lisääntyessä ja julkisen hallintovertoisen sosiaali- ja liikuntapolitiikan vahvistuessa työnantajien vapaaehtoista ja paikoin laajamittaista sosiaalitoimintaa alettiin vaiheittain purkamaan. (ks. esim. Keravuori 1948; Kuusi 1931, 919–920, 940–943; Waris 1961, 75.)

Tutkimusajanjakson ulkopuolelle rajatusta 1990-luvun taloudellisesta murroksesta lähtien on sosiaali- ja liikuntapolitiikan suuntana kuitenkin ollut jälleen monikeskeinen palvelutuotanto. Sosiaalipolitiikassa aihetta on käsitteellistetty uudelleen muun muassa hyvinvoinnin sekataloudeksi (ks. Anttonen & Sipilä 2012, 268–269; Matthies ym. 1996), ja liikuntapolitiikassa painotusta on pyritty siirtämään muiden toimialojen ja sidosryhmien kanssa tehtävään yhteistyöhön (ks. STM 2013, 4; Vasara 2004, 328–405). Suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamiskautta edeltäneisiin liikuntapalvelutuotannon ja sosiaalisen turvan järjestelyihin verrattuna toimintapolitiikassa voidaankin tulkita uutuuden lisäksi paluuta vanhaan.

Väestön hyvinvoinnin edistämässä painotettavan poikkihallinnollisen yhteistyön näkökulmasta entistä merkityksellisemmältä his-

torialliselta muutoslinjalta nykypäivänä vaikuttaa myös 1960-luvulta lähtien suomalaisessa hyvinvointivaltiossa toteutunut julkisen hallinnon ja politiikan sektoroituminen. Yhteiskunnan vaurastumisvaiheeseen 1960–80-luvuille ajoittunut sektoripolitiikan ja -tutkimuksen rakennuskausi vahvisti hallinnonalojen autonomiaa, identiteettiä ja professionalisoitumista, mutta purki samalla tarvetta hallinnonalojen vuoropuhelulta ja yhteistyöltä. Kun politiikkalohkojen eriytyminen heijastui myös niiden tavoitteisiin ja talousrakenteisiin, vuoropuhelun uudelleenrakentaminen ei ole sujunut niukenevien talousresurssien aikakaudella ongelmitta. Yhteisiä aiheita on kuitenkin löydetty, esimerkiksi sosiaalipolitiikan päävirrasta erottautuneen ja 1990-luvulla laajentuneen hyvinvointipoliittisen keskustelun suunnassa (ks. Rauhala ym. 2000).

4. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Suomalaisen sosiaalipolitiikan ja liikuntapolitiikan 1920–80-lukujen tavoitteet ovat vuosikymmenten aikana kiinnittyneet yleisiin yhteiskunnallisiin muutostavoitteisiin. Poliitiikkalohkojen tavoitteet ja toimenpiteet ovat sekä täydentäneet toisiaan että edesauttaneet yleisten yhteiskuntapoliittisten tavoitteiden toteutumisessa. Maailmansotien välisellä aikakaudella poikkihallinnollisena yleistavoitteena oli sisällissodan kärjistämien luokkavastakohtien lieventäminen ja 1930-luvun lopulla kansallinen eheyttäminen.

Suomalaisen hyvinvointivaltion rakennusvaiheessa 1950–80-luvuilla painopiste siirtyi eri yhteiskuntaryhmien, kuten lasten, opiskelijoiden, työttömien ja eläkeikäisten, elintason ja hyvinvoinnin tasa-arvoiseen edistämiseen. Liikuntapolitiikan suuntaamisessa on seurattu yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikan muutoksia, josta selkeänä esimerkkinä toimii 1960-luvun sosiaalipoliittisen reformin jälkeen alkanut julkinen keskustelu liikunnan hallinnon alan omien tavoitteiden ja osa-alueiden uudelleenmäärittelystä sekä virallistamistarpeesta sektorikohtaista lainsäädäntöä laatimalla. Tämä uusarviointi johti myös liikuntalain valmistelutyöhön.

Yhteiskunnallisten murrosten alkuvaiheiden määrittäminen selväpiirteisesti on tutkimuksellisesti haastava tehtävä. Useiden aikaisempien tutkimusten perusteella on kuitenkin todettavissa, että 1960-luvun sosiaaliradikalismien ja -liberalismin käynnistämästä sosiaalireformista muodostui Suomeen hyvinvointivaltiolaisen sosiaalipolitiikan järjestelmä, joka oli olennaisesti erilainen kuin edellisten vuosikymmenten aikana rakentuneiden sosiaalisen turvan järjestelyjen muodostama kokonaisuus (ks. Rauhala ym. 2000).

LÄHTEET

- Alestalo, M., Flora, P. & Uusitalo, H.** 1985. Structure and Politics in the Making of Welfare State. Finland in Comparative Perspective. Teoksessa R. Alapuro, M. Alestalo, E. Haavio-Mannila & R. Väyrynen. Small States in Comparative Perspective. Essays for Erik Allardt. Oslo: Norwegian University Press, 188–210.
- Anttonen, A.** 1989. Valtiollisesta yhteisölliseen sosiaalipolitiikkaan. Mänttä: Sosiaaliturvan Keskusliitto.
- Anttonen, A. & Sipilä, J.** 2012. Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. 4. painos. Tampere: Vastapaino.
- Haatanen, P. & Suonoja, K.** 1992. Suuriruhtinaskunnasta hyvinvointivaltioon. Sosiaali- ja terveysministeriö 75 vuotta. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Heikkinen, A. & Pyykkönen, T.** 1992. Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Hentilä, S.** 1982. Suomen työläisurheilun historia I. Työväen Urheiluliitto 1919–1944. Hämeenlinna: Karisto.
- Huhtanen, K.** 2014. Patruunat liikunnan asialla. Liikunta osana teollisuuden sosiaali toimintaa Suomessa ja Jämsänkoskella 1920–1970-luvuilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Sosiaali- ja liikuntapolitiikan työnjaon näkökulmasta 1960–80-luvuista muodostui valtiojohtoisen ja julkishallintovetoisen sektoripolitiikan aikakausi, jonka aikana julkista palvelutuotantoa saatettiin laajimmilleen. Samalla kuitenkin purkautui sellaisia poikkihallinnollisia ja sektorirajat ylittäviä paikallisen sosiaali- ja liikuntapalvelutuotannon kumppanuusratkaisuja, joiden toimivuutta on myöhemmin jouduttu arvioimaan.

Juho Saari (2006) on jäsentänyt historiallis-sosiologisen pitkän aikavälin historiantutkimuksessa kuusi haastetta, jotka ovat (1) *uudempien tapahtumien korostaminen*, (2) *päätöksentekoon keskittyminen*, (3) *lainsäädäntöön painottuminen*, (4) *uudistusten kasautumisen sivuuttaminen*, (5) *yksittäisiin etuuksiin tai palveluihin keskittyminen sekä* (6) *historiallisen muistin valikoituminen*. Saaren pohdinnat ovat hedelmällisiä myös edellä esitettyjen sosiaali- ja liikuntapolitiikan muutostavoitteiden suhteen. Ensinnäkin historiallisten jaksoteltujen keskittyessä vain yksittäisten järjestelmien muutokseen, huomiotta voi jäädä se tosiasia, että useisiin yhteiskunnassa ilmenneisiin sosiaalisiin riskeihin vastaaminen on perustunut ja perustuu tulevaisuudessaakin useampien rinnakkaisten palvelujärjestelmien toimenpiteisiin. Esimerkiksi väestön vähenevän liikkumisen problematiikka ei ole ratkaistavissa pelkästään julkisen liikuntahallinnon toimenpitein, eikä ikääntyvän väestön toimintakyvyn ylläpitäminen yksinomaan nykyisenkaltaisilla sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenteilla. Hallintorajat puhkoviin riskien, tavoitteiden ja yhteistyötarpeiden aikakaudella kaivataan lisää poikkihallinnollista vertailevaa tutkimusta (ks. esim. Sokka ym. 2014).

Toiseksi historiallisen muistin valikoituminen ja murroksiin liittyvä edeltävien jaksojen tapahtumien unohtaminen vaikuttaa välillä vaivaavan niin sosiaali- kuin liikuntapoliittista päätöksentekoa tukevaa tutkimusta. Esimerkkinä tästä toimivat edellä luvussa 3.2. kuvatut paikallisen palvelutuotannon yhteistyöratkaisut. Edeltävien vuosikymmenten ratkaisujen unohtamista lienee edesauttanut se, että olemassa oleva historiantutkimuskin on painottunut sektorikohtaiseen päätöksentekoon ja lainsäädännön kehitysvaiheisiin (Saari 2006; ks. myös Koskiahio 1986, 17). Tällöin katsantoa ei välttämättä ole ollutkaan tarkoituksenmukaista kohdentaa niihin paikallisiin kunta-, yritys- ja järjestötoimijoita koskeneisiin yhteistyöratkaisuihin, jotka ovat auranneet tietä ja laajimmillaan luoneet perustaa myöhemmin muotoutuneille palvelurakenteille. Tämänkaltaisten väestön hyvinvointipalveluihin liittyvien uusvanhojen paikallisten kumppanuusmallien tutkimus ja poikkihallinnollinen vertailu olisi kuitenkin nyt, kuntarakenteiden ja paikallisten palvelutuotantotapojen murroskaudella, varsin ajankohtaista.

- Ilmanen, K.** 1996. Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919–1994. Jyväskylän yliopisto. Studies in Sport, Physical Education and Health 43. Väitöskirja.
- Ilmanen, K.** 1998. Liikunnan kansalaistoiminnan varhaista paikantamista Helsingissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ilmanen, K.** 2015. Liikuntapalvelujen muutos 1800-luvun lopulta 2000-luvulle. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.). Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylän yliopiston liikuntakasvatuksen laitos, 19–37.
- Itkonen, H.** 1996. Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Tampere: Gaudeamus. Väitöskirja.
- Itkonen, H., Heikkala, J., Ilmanen, K. & Koski, P.** 2000. Liikunnan kansalais-toiminta. Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitos & Suomen Liikunta ja Urheilu ry.
- Jaakkola, J., Pulma, P., Satka, M. & Urponen, K.** 1994. Armeliasuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto.

- Juppi, J.** 1995. Suomen julkinen liikuntapolitiikka valtionhallinnon näkökulmasta vuosina 1917–1994. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 36. Väitöskirja.
- Kalela, J.** 2000. Historiantutkimus ja historia. Helsinki: Gaudeamus.
- Keravuori, K.** (toim.) 1948. Teollisuuden sosiaalinen toiminta. Suomen Työntajain Keskusliiton julkaisuja. Helsinki: Kustannus Oy Mantere.
- Kangas, O.** 2006. Suuret linjat vai tarkat yksityiskohdat. Sairausvakuutuksen institutionaalinen kehittyminen OECD-maissa 1930–2000. Teoksessa J. Saari (toim.) 2006. Historiallinen käänne. Johdatus pitkän aikavälin historian tutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 178–216.
- Kettunen, P.** 2002. Työväenkysymyksestä henkilöstöpolitiikkaan. Teoksessa A. Kuusterä (toim.) Suuryritys ja sen muodonmuutos. Partekin satavuotinen historia. Helsinki: Partek Oyj, 265–380.
- Kokkonen, J.** 2015. Suomalainen liikuntakulttuuri. Juuret, nykyisyys ja muutossuunnat. Suomen Urheilumuseosäätiön tutkimuksia nro 3. Keuruu: Suomen Urheilumuseo.
- Koskiaho, B.** 1986. Yhteiskunnan muutos ja sosiaalipolitiikka. Helsinki: Tammi.
- Kröger, T.** 1997. Hyvinvointikunnan aika. Kunta hyvinvointivaltion sosiaalipalvelujen rakentajana. Tampereen yliopisto. *Acta Universitatis Tamperensis*. A vol. 561. Väitöskirja.
- Kuusi, E.** 1931. Sosiaalipolitiikka I-II. Kansantaloudellinen Käsikirjasto. Porvoo: Kansantaloudellinen Yhdistys.
- Kuusi, P.** 1961. 60-luvun sosiaalipolitiikka. Porvoo: WSOY.
- Matthies, A.** 1994. Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden tarkastelua. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Education, Psychology and Social Research*. Väitöskirja.
- Matthies, A., Kotakari, U. & Nylund, M.** 1996. Välittävät verkostot. Tampere: Vastapaino.
- Nieminen, A.** 1955. Mitä on sosiaalipolitiikka? Tutkimus sosiaalipolitiikan käsitteen ja järjestelmän kehityksestä. Porvoo – Helsinki: WSOY.
- OPM.** 2009. Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista. Opetusministeriön julkaisuja 2009:17. Helsinki.
- Rantala, M.** 2014. Sata vuotta toistoa. Liikunnan asemointi ja argumentointi suomalaisessa liikuntapolitiikassa vuosina 1909–2013. Jyväskylä, LIKES-tutkimuskeskus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 287.
- Rauhala, P.** 1996. Miten sosiaalipalvelut ovat tulleet osaksi suomalaista sosiaaliturvaa? Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rauhala, P.-L., Simpura, J. & Uusitalo, H.** 2000. Hyvinvoinnin tutkimusperinteet, hyvinvointipolitiikka ja 1990-luvun uudet avaukset. *Yhteiskuntapolitiikka* 65 (3), 191–207.
- Roiko-Jokela, H.** 2012. Näkökulmia liikuntatieteiden kehittämiseen 1960-luvulta 2010-luvulle: Hallinto, toimijat, tutkimus ja tiedonvälitys. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- Saari, J.** 2006. Sadan vuoden sosiaalipolitiikka. Muutoksen jaksottaminen Suomessa. Teoksessa J. Saari (toim.) 2006. Historiallinen käänne. Johdatus pitkän aikavälin historian tutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 257–288.
- Salminen, A.** 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. *Opetusjulkaisuja* 62. Julkisjohtaminen 4.
- Sokka, S., Kangas, A., Itkonen, H., Matilainen, P. & Räisänen, P.** 2014. Hyvinvointia myös kulttuuri- ja liikuntapalveluista. Helsinki: KAKS - Kunnallisan kehittämissäätiö.
- STM.** 2008. Valtioneuvoston periaatepäätös terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinoista. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2008:10. Helsinki.
- STM.** 2010. Suositukset liikunnan edistämiseksi kunnissa. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2010:3. Helsinki.
- STM.** 2013. Muutosta liikkeellä! Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Sosiaali- ja terveysministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki.
- Torraco, R.** 2005. Writing Integrative Literature Reviews. Guidelines and Examples. *Human Resources Development Review* Vol. 4. No. 3, 356–367.
- Vasara, E.** 1992. Sotaa ja urheilua. Teoksessa A. Heikkinen & T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 131. Helsinki: VAPK-kustannus, 303–313.
- Vasara, E.** 2004. Valtion liikuntahallinnon historia. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 157. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura ry.
- Waris, H.** 1961. Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikka. Johdatus sosiaalipolitiikkaan. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisuja 5. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- Waris, H.** 1980. Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikka. Johdatus sosiaalipolitiikkaan. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisuja 5. 7. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Yliaska, V.** 2014. Tehokkuuden toiveuni. Uuden julkisjohtamisen historia Suomessa 1970-luvulta 1990-luvulle. Helsinki: Into. Väitöskirja.